Вучэбнае выданне

ГАГАРЫНА СВЯТЛАНА ФЁДАРАЎНА

ТЛУМАЧАЛЬНЫ СЛОЎНІК
ПА ПРАЦОЎНАМУ НАВУЧАННЮ

Карэктар А.В.Сідарэнка

Падпісана ў друк 23.09.94. Фармат 60x84 1/16.
Папера друк № 2. Афсетны друк. Ум. друк. арк. 1,0.
Ум. фарб.-адб. 9,36.
Ул.-выд. арк. 0,8. Тыраж 150 экз. Заказ 975.
Цана 750 р.

Ратапрынт БДПУ. 220809, г.Мінск, вул. Савецкая, 18.

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ПЕДАГАГІЧНЫ УНІВЕРСІТЭТ

ТЛУМАЧАЛЬНЫ СЛОЎНІК
ПА ПРАЦОЎНАМУ НАВУЧАННЮ

Мінск 1994

Друкуецца па рашэнні рэдакцыйна-выдавецкага савета БДПУ

Тлумачальны слоўнік змяшчае пытанні працоўнага навучання, звязаныя з рознымі тэмамі праграмы. Мэта слоўніка даць тлумачэнне шэрагу тэрмінаў, абумоўленых спецыфікай працоўнай падрыхтоўкі малодшых школьнікаў.

АД СКЛАДАЛЬНІКА

Змест тлумачальнага слоўніка адлюстроўвае пытанні працоўнага навучання, звязаныя з рознымі тэмамі праграмы.

Мэта слоўніка — даць тлумачэнне шэрагу тэрмінаў, паняццяў, абумоўленых спецыфікай працоўнай падрыхтоўкі малодшых школьнікаў, і тым самым у некаторай ступені дапамагчы настаўнікам пачатковых класаў і студэнтам факультэта педагогікі і методыкі пачатковага навучання ў падрыхтоўцы і правядзенні ўрокаў працоўнага навучання. Падаюцца таксама некаторыя звесткі даведачнага характару.

Тлумачэнне настаўнікам тэрмінаў, паняццяў на ўроках працоўнага навучання і разуменне іх вучнямі, з аднаго боку, будзе павышаць эфектыўнасць урокаў працоўнага навучання, а з другога — будзе прывучаць іх працаваць з даведачнай літаратурай.

У слоўніку змешчаны найбольш ужывальныя тэрміны і паняцці ў алфавітным парадку.

Пры складанні слоўніка выкарыстаны тлумачальныя слоўнікі беларускай мовы і даведнікі, а таксама вучэбна-даведачная літаратура.

А

АБВЕСЦІ — абчарціць лініямі, рыскамі. Прачарціць па намечаных контурах.

АБЕЯЗАЦЬ — замацаваць або ўпрыгожыць вязаю краі чаго-небудзь.

АБДУМАЦЬ — папярэдне ў думках разгледзець усе магчымыя акалічнасці, дэталі чаго-небудзь; усебакова ўзважыць; падумаўшы вырашыць.

АБМОТКА — усякі матэрыял для абмотвання чаго-небудзь.

АБОРКА — нашытая палоска матэрыі.

АБРАМЛЕННЕ — тое, што акружае, як рамка.

АБСЛУГОЎВАННЕ ПРАЦОЎНАГА МЕСЦА — забеспячэнне працоўнага месца сродкамі, рэчамі працы і паслугамі, неабходнымі для ажыццяўлення працоўнага працэсу.

АБЦУГІ — металічны інструмент, які выкарыстоўваецца ў кавальскай справе для захоплівання і заціскання жалеза.

АБ'ЕКТ ПРАЦЫ — усё тое, на што накіравана якая-небудзь дзейнасць чалавека.

АГУЛЬНАКАРЫСНАЯ ПРАЦА — праца, якая ўключае разнастайную працоўную і грамадскую дзейнасць чалавека, накіраваную на задавальненне якіх-небудзь грамадскіх патрабаванняў і патрэб. Гэта найбольш важны фактар маральнага, працоўнага і фізічнага станаўлення асобы.

АДВЁРТКА — слясарна-зборачны інструмент для закручвання і выкручвання шрубаў.

АДЛЕГЛАСЦЬ — прамежак паміж двума прадметамі.

АДМЕРАЦЬ — мераючы, аддзяліць або адзначыць пэўную колькасць чаго-небудзь.

АДНОЛЬКАВЫ — такі, які нічым не адрозніваецца ад іншых, такі самы.

АДХОДЫ — рэшткі якой-небудзь вытворчасці, што могуць быць выкарыстаны ў іншых мэтах.

АДЦЕННЕ — разнавіднасць якога-небудзь колеру.

АЖУРНЫ — (ад франц. *a jour* — скразны) — кружаўны, умела і тонка зроблены (ажурная работа — умела і тонка зробленая).

АКАНТОЎКА — апрацоўка краю вырабу, дэталі палоскай апрацоўчых матэрыялаў ці тасёмкай з мэтай перасцярогі ад асыпання краю ці для ўпрыгожвання.

АЛОВАК — прылада для пісьма, чарчэння, малявання ў форме тонкай палачкі з графітавым або іншым сардэчнікам.

АНСАМБЛЬ — стройнае адзінства частак чаго-небудзь цэлага (франц. *ensemble* — разам).

АПЕРАЦЫЯ — (ад лац. *operatio* — дзеянне) — дзеянне ці шэраг звязаных паміж сабой дзеянняў, накіраваных на рашэнне адпаведнай задачы.

АПЛІКАЦЫЯ — (ад лац. *applicatio* — прыкладванне, наклейванне) — спосаб стварэння арнаменту, мастацкага ўзору або малюнка шляхам наклейвання (нашыўкі) на што-небудзь кавалачкаў рознакаляровай матэрыі, паперы і іншага матэрыялу, якому прыдаюць форму ў адпаведнасці з малюнкам; адлюстраванне, узор, зроблены такім спосабам; выкарыстоўваецца для ўпрыгожвання.

АРНАМЕНТ — (ад лац. *ornamentum* — упрыгожванне) — гэта ўзор, пабудаваны на рытмічным чаргаванні выяўленчых элементаў. Асноўнае прызначэнне — упрыгожыць прадмет, падкрэсліць форму, прыгожасць выкарыстоўваемага матэрыялу.

АРЫГАМІ — (япон. *ары* — згінаць, *гамі* — папера) — спосаб атрымання вырабаў з паперы шляхам згінання.

АСНОВА — далявыя ніці ў тканіне.

АХОВА ПРАЦЫ — сістэма прававых, тэхнічных і санітарных нормаў, забяспечваючых небяспечныя для жыцця і здароўя працоўных ўмовы выканання працы.

Б

БРЫГАДА — (франц. *brigade*) — група людзей, сумесна выконваючых пэўны комплекс работ. Вытворчыя брыгады бываюць спецыялізаваныя і комплексныя.

БІЧОЎКА — атрыманне паглыбленых бараздак (бігаў) на месцы будучага згібу. У школьных умовах нанясенне бараздак можна рабіць прасоўкай ці канцом нажніц.

В

ВАЛАКНІСТЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ — ніці, папера, ірыс, мулінэ, сутаж, тасьма і інш.

ВАЛОКНЫ ПРЫРОДНЫЯ ТЭКСТЫЛЬНЫЯ (натуральныя) — валокны раслiннага (лён, пянька, бавоўна), жывёльнага (натуральны шоўк, шэрсць) ці мінеральнага (азбест) паходжання, прыгодныя для вырабу пражы.

ВАЛАКНО — клетка жывёльнай ці раслiннай тканкі ніткападобнай формы; тонкая няпрадзеная ніць раслiннага,

мінеральнага ці штучнага паходжання.

ВАРЫЯНТ — разнавіднасць чаго-небудзь (ад лац. *varians, variantis* — які змяняецца).

ВОПРАТКА — выраб ці сукупнасць вырабаў, якія апранае чалавек. Яна стварае камфорт, які дазваляе зберагчы здароўе і працаздольнасць у розных умовах.

ВОПЫТ — заснаванае на практыцы пазнанне аб'ектыўнай рэчаіснасці; сукупнасць ведаў, уменняў, навыкаў, атрыманых з жыцця і практычнай дзейнасці.

ВЕШАЛКА — дошка, паліца або стойка з кручкамі ці калочкамі, на якія вешаюць адзенне.

ВУГАЛ — 1. Месца, дзе сутыкаюцца два бакі аднаго прадмета; 2. Частка плоскасці паміж дзвюма прамымі лініямі, якія выходзяць з аднаго пункта.

ВЫКРАЙКА — узорная форма, па якой кроюць часткі адзення, абутку.

ВЫШЫВАННЕ — адзін з відаў народнай прыкладной творчасці. Адрозніваюць ручное і машыннае вышыванне.

Ручное вышыванне выконваюць па малюнку, нанесенаму на розную тканіну і па ліку ніцей тканіны (лічбавая вышыўка — мярэжка).

Машыннае вышыванне таксама выконваюць па малюнку, прыфастрычгаванаму да тканіны, якую змяшчаюць у пяльцы і абстрочваюць па контуру. На машынцы можна выканаць каляровую і ажурную гладзь.

Г

ГАБЕЛЕН — вытканы рукамі дыван-карціна. Яго ткуць з каляровых шаўковых ці шарсцяных ніцей асобнымі часткамі, якія потым сшываюць.

ГАЕЧНЫ КЛЮЧ — прылада для замацавання або адкручвання гаек.

ГАЙКА — металічная дэталь розных форм з адтулінай, што мае вінтавую разьбу для накручвання на што-небудзь.

ГЛАДЗІЛКА — прылада ў выглядзе валіка або лапаткі для разгладжвання скур, паперы і пад.

ГЛАДЗЬ — разнавіднасць ручнога ці машыннага вышывання. Уяўляе сабой суцэльныя шчыльна прылягаючыя адзін да аднаго сцяжкі.

ГУМІРАВАНАЯ ПАПЕРА — папера, загадзя пакрытая клеявым растворам.

ГУСТ — адчуванне, разуменне прыгожага і здольнасць даваць эстэтычную ацэнку.

Д

ДОБРЫ БОК — знешні бок матэрыялу, дэталі, вырабу.

ДОГЛЯД ЗА ВОПРАТКАЙ — веды і ўменні, а таксама адпаведныя дзеянні па папярэджванню псавання і несвоечасовага зносу адзення.

ДЫСЦЫПЛІНА — пэўны парадак паводзін людзей, які адказвае складзеным у грамадстве нормам права і маралі, а таксама патрабаванням той ці іншай установы.

ДЭКСТРЫН (дэкстрынавы клей) — гэта крухмал, апрацаваны серкай кіслатой ці награваннем. Дэкстрын жоўтага колеру добра раствараецца ў вадзе хатняй тэмпературы. Белы дэкстрын раствараецца толькі ў цёплай вадзе.

ДЭТАЛЬ — частка цэлага.

ДЭФЕКТ — загана, недахоп.

І

ІГОЛКА — завостраны металічны стрыжань з вушкам для ніці, якая выкарыстоўваецца для шыцця. Адрозніваюць іголкі *машынныя* і *ручныя*. Ручныя дзеляцца на звычайныя і цыравальныя. Звычайныя выпускаюцца пад нумарамі (12 нумароў), якія адрозніваюцца даўжынёй (ад 35 да 80 мм) і дыяметрам (ад 0,6 мм да 1,8 мм). Цыравальныя іголкі маюць некалькі прытупленае вастрыё і падоўжанае вушка ў параўнанні са звычайнымі. Машынныя іголкі адрозніваюцца ад ручных не толькі таўшчынёй, але і канструкцыяй. Яны могуць быць прамымі, выгнутымі.

ІНСТРУМЕНТ — прылада чалавечай працы ці выканаўчы механізм машыны. Адрозніваюць ручныя, станочныя і механізаваныя (ад лац. *instrumentum* — прылада).

ІНСТРУКЦЫЯ — (ад лац. *instructio* — настаўленне) — указанне аб парадку выканання якой-небудзь работы, указанне па карыстанню машынай, прыборам і г.д.

К

КАЛЬКА — спецыяльна апрацаваная празрыстая папера або тканіна, пры дапамозе якой робяць дакладныя копіі з чарцяжоў і малюнкаў.

КАМПАЗІЦЫЯ — (ад лац. *compositio* — складанне) — будова мастацкага твора, творчай працы, якая абумоўлена яго зместам, назначэннем, размяшчэннем і ўзаемасувяззю яго частак, якія ўтвараюць адзінства цэлага.

КАНВА — рэдкая сятчатая тканіна, баваўняная або льняная. Прымяняецца як аснова пры вышыванні крыжам.

КАНСТРУКТАР — набор дэталяў і матэрыялаў для канструявання.

КАНСТРУКЦЫЯ — будова, пэўнае размяшчэнне частак, дэталяў якога-небудзь збудавання, механізма.

КАНСТРУЯВАННЕ — працэс стварэння вучнямі тэхнічных аб'ектаў з частковым ці поўным выкананнем пасільных для іх праектаў і разлікаў.

КАНТ — палоска, кайма, якая абрамляе малюнак, фотакартку, табліцу і пад.

КАПРОН — штучнае валакно высокай трываласці з сінтэтычнай поліамідная смалы.

КАПТАЛ — кавалачак каляровай тасьмы, якая больш надзейна замацоўвае сшыткі кніжнага блока і ўпрыгожвае кнігу з абодвух канцоў карэньчыка.

КАРДОН — тоўстая цвёрдая папера асобага вырабу і рознага прызначэння.

КАРУНКІ — ажурныя, сятчастыя вырабы з ільняных, шаўковых і іншых нітак для аздаблення бялізны, адзення.

КАРЭНЬЧЫК (кнігі) — месца згібу і замацавання сшыткаў (лістоў) паміж сабой, а таксама адпаведнае месца ў асобным сшытку ці гатовай кнізе.

КЛУБОК — шарападобны маток нітак, шпагату.

КНІЖНЫ БЛОК — аддрукаваныя лісты паперы, складзеныя ў сшыткі, падабраныя ў адпаведным парадку і замацаваныя паміж сабой.

КНОПКА — род цвіка з круглай шырокай плёшкай, якім прымацоўваюць паперу, тканіну да чаго-небудзь цвёрдага.

КОНТУР — абрыс, лінія, якая ачэрчвае форму прадмета.

КРАВЕЦ — майстар, спецыяліст па шыццю адзення.

КРОІЦЬ — разразаць (матэрыю, скуру, футра) на кавалкі пэўнай формы і памеру, каб пашыць, зрабіць з іх што-небудзь.

КРУГЛАГУБЦЫ — абцугі з круглымі канцамі, якія служаць для згібання розных металічных прадметаў.

КУЛЬТУРА ПРАЦЫ — сукупнасць уменняў і звычак рацыянальна арганізоўваць сваю працу (ад лац. *cultura* — выхаванне, развіццё, адукацыя).

КУСАЧКІ — шчыпцы для адкусвання, адразання дроту, цвікоў.

Л

ЛІНЕЙКА — планка для вычэрчвання прамых ліній.

ЛЯКАЛА — шаблон з кардону, паперы, па якому размячаюць, выразаюць дэталі пры раскрою.

М

МАДЭЛЬ — узорны экземпляр якога-небудзь новага вырабу.

МАДЭЛЬЕР — спецыяліст, які займаецца распрацоўкай эскізнага праекту мадэлі з улікам накіравання моды у адзенні.

МАЗАІКА — узор або малюнак з рознакаляровых кавалачкаў шкла, дрэва, мармуру, шчыльна падагнаных адзін да аднаго.

МАЙСТАР — кваліфікацыйны работнік, кіраўнік аднаго з структурных падраздзяленняў прадпрыемстваў у якой-небудзь вытворчай вобласці.

МАЙСТРАВАЦЬ — рабіць, вырабляць што-небудзь звычайна ручным спосабам.

МАНТАЖНЫЯ АПЕРАЦЫІ — злучэнне дэталяў рознымі спосабамі: у папера-карданажнай прамысловасці ў асноўным з дапамогай склейвання і зшывання, у дрэваапрацоўчай — з дапамогай цвікоў, шрубаў, балтоў і клею, у металаапрацоўчай — з дапамогай зваркі, клёпкі, пайкі, вінтоў, гаек. Злучэнне з дапамогай балтоў і гаек з'яўляецца асноўным відам мантажу пры рабоце з канструктарам.

МАНТАЖНА-ЗБОРАЧНЫЯ АПЕРАЦЫІ — разнастайныя спосабы злучэння дэталяў у вырабе.

МЕТКА — след, які застаўся пасля чаго-небудзь.

Н

НАВЫК — уменне выконваць мэтанакіраваныя дзеянні, даведзеныя да аўтаматызму ў выніку свядомага шматразовага паўтору адных і тых жа рухаў ці рашэння тыповых задач у вытворчай ці вучэбнай дзейнасці.

НАЖНІЦЫ — інструмент для рэзання, стрыжкі, які складаецца з двух накрыж складзеных нажоў з ручкамі ў выглядзе кольцаў.

НАПАРСТАК — металічны каўпачок, які надзяваецца на палец пры шыцці для аховы ад уколаў іголкай, а таксама для забеспячэння ўпора іголкі пры праколванні матэрыялаў, прызначаных для сшывання. Можа быць з донцам і без яго.

НЕАРГАНІЧНЫЯ ПРЫРОДНЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ — гліна, пясок, ракавінкі, галька, мел, а таксама пластылін.

НІТКА — тонка скручаная пража; змацоўваючы матэрыял. У залежнасці ад назначэння адрозніваюць ніткі швейныя, вышывальныя, вязальныя і цыравальныя.

НУМАР ІГЛЫ — велічыня, якая абазначае таўшчыню ляза іглы. Нумар іглы колькасна роўны дыяметру ляза, выражанаму ў сотых долях міліметра. Напрыклад, ігла N 75 мае дыяметр 0,75 мм.

П

ПАНО — (ад лац. *pannus* — кавалак тканіны) — карціна, прызначаная для запаўнення пэўных участкаў сцяны.

ПАПЕРА — матэрыял для пісьма, друку, малявання, які вырабляецца ў асноўным з раслінных валокнаў, апрацаваных адпаведным спосабам (ад грэч. *papyros* — выраб з раслікы папірусу).

ПАП'Е-МАШЭ — "жаваная папера" (франц.) — маса з паперы, разведзеная вадой і клеем, з якой фармуюць розныя вырабы.

ПАРКАЛЬ — лёгкая баваўняная аднаколерная або з набіўным малюнкам тканіна.

ПАСАЦІЖЫ — ручны слясарны і электра-мантажны інструмент, што аб'ядноўвае ў сабе пласкагубцы, кусачкі, адвёртку і іншыя інструменты.

ПЕРАПЛЁТНАЯ КРЫШКА — элемент мастацкага афармлення, часцей за ўсё складаецца з кардонных старонак, захоўвае кнігу ад пашкоджання.

ПЛАСКАГУБЦЫ — абцугі, канцы каторых (губы) маюць плоскую ўнутраную паверхню. Выкарыстоўваюцца для захопу і згібання дроту, дробных металічных дэталяў.

ПРАДЗІЛЬШЧЫЦА — рабочая прафесія тэкстыльнай прамысловасці.

ПРАЖА — ніць, якая складаецца з тэкстыльных валокан, злучаных скручваннем. З пражы вырабляюць тканіну, трыкатаж і г.д.

ПРАПОРЦЫЯ — (ад лац. *proportio*) — суразмернасць усіх частак элементаў вырабу, іх адпаведнасць адзін аднаму і пэўныя суадносіны.

ПРАС — прылада для гладжання, разгладжвання бялізны, адзення.

ПРАСАВАЦЬ — гладзіць прасам.

ПРАСОЎКА — спецыяльнае прыстасаванне для апрацоўкі ліній згібу (можа быць пластмасавай, драўлянай).

ПРАФЕСІЯ — (ад лац. *professio* ад *profiteor* — аб'яўляю сваёй справай) — род працоўнай дзейнасці, заняткаў, які патрабуе пэўнай падрыхтоўкі.

ПРАЦА — мэтазгодная дзейнасць чалавека, накіраваная на відазмяненне і прыстасаванне рэчаў прыроды для задавальнення сваіх патрэб.

ПЯЛЬЦЫ — прыстасаванне ў выглядзе дзвюх круглых ці прамавугольных рам, паміж якімі замацоўваецца ў нацягнутым стане матэрыял для ручной ці машыннай вышыўкі з нанесеным малюнкам.

Р

РАЗВАРОТ — дзве сумежныя старонкі разгорнутай кнігі, часопіса, сшытка.

РАЗМЕТАЧНЫЯ ІНСТРУМЕНТЫ — інструменты пры дапамозе якіх разметка выконваецца дакладна (лінейка, алоўак, зугольнік, чарцёжнік, цыркуль.

РАСЛІННЫЯ ПРЫРОДНЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ — шышкі, жалуды, арэхі, салома, кара, гнуткія галінкі, насенне. Гэтыя матэрыялы выкарыстоўваюць з апрацоўкай ці амаль без апрацоўкі пры вырабе

розных рэчаў: цацак, упрыгожванняў, сувеніраў і г.д.

РУЧНЫЯ АПЕРАЦЫІ — аперацыі па злучэнню дэталяў ці частак дэталяў да апрацоўкі на швейнай машыне з выкарыстаннем фастрыгавальнай строчкі: нафастрыгаваць, прышыць, падшыць і інш.

РЫТМ — (ад грэч. *rhythmos* — суразмернасць, стройнасць) — раўнамернае чаргаванне фігур — элементаў у арнаменце.

РЫШЭЛЬЕ — ручная ці машынная вышыўка з выразаннем тканіны па контуру малюнка. Для вышывання рышэлье прымяняецца машына з зігзагападобнай строчкай ці універсальная машына.

С

САЛОМКА — сухія сцёблы злакавых раслін, якія застаюцца пасля абмалоту.

САСТЫКАВАЦЬ — злучыць адно з адным.

СІМЕТРЫЯ — суразмернасць, суадносіны ў размяшчэнні чаго-небудзь адносна нейкай прамой або пункта.

СЛІЗУРА — палоска тканіны ці паперы, прымацаваная да фарзацу для большай трываласці.

СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЬ — (ад лац. *species* — род, від) — від дзейнасці ў рамках адной прафесіі.

СТАНДАРТ — прынятыя за аснову ўзор, мадэль, эталон, якім павінна адпавядаць што-небудзь сваім памерам, формай, якасцю і пад.

СТРОЧКА — рад паўторных ручных ці машынных сцяжкоў. Строчка можа быць: машыннай ці ручной, прамалінейнай ці зігзагападобнай, злучальнай ці аддзелачнай.

СТЫЛІЗАВАЦЬ — змяняць, рабіць прасцейшым.

СУТАЖ — тоўстыя, мяккія, бавaўняныя ніці, мулінэ, ірыс, шнур, якія на ўроках працы выкарыстоўваюцца як матэрыял для віцця і пляцення, для рознай апрацоўкі адзення.

СХЕМА — чарцёж, на якім умоўнымі графічнымі абазначэннямі паказаны састаўныя часткі вырабу ці ўстаноўкі і злучэнні, ці сувязі паміж імі (ад грэч. *schema* — знешні выгляд, форма, накід).

СЦЯЖОК — перапляценне нітак паміж двума праколамі тканіны іголкай. Адрозніваюць машынны і ручны.

СЫРАВІНА — прадмет працы, які быў раней падвергнуты ўздзеянню працы і які належыць пераапрацоўцы.

Т

ТАМБУР — адзін з самых распаўсюджаных відаў мастацкай вышыўкі.

ТАНІРАВАННЕ — змены ў афарбоўцы.

ТАНІРОЎКА — дэкаратыўная апрацоўка матэрыялу.

ТКАНІНА — выраб, атрыманы ў выніку працы на ткацкім станку; матэрыял, матэрыя.

ТКАЦКАЕ ПЕРАПЛЯЦЕННЕ — узаемнае перакрыццё ніцей асновы і ўтку.

ТОН — у мастацтве якасць, адценне колеру.

ТРАФАРЭТ — (ад італ. *traforetto* — прадзіраўленае) — пласціна з выразаным на ёй малюнкам (адтуліна-малюнак). Матэрыялам для трафарэта можа быць жэсць, цэлулоід, чарцёжная папера, тонкі кардон.

ТЭХНІЧНАЯ КАРТА — дэталізаваны чарцёж, у якім даецца прадпісанне ходу працоўнага працэсу; карта, у якой даецца інфармацыя аб разметцы разгортак, рэзанні, згібанні, склейванні дэталяў.

ТЭХНАЛАГІЧНЫ ПРАЦЭС — выкананне зададзеных аперацый па тэхналагічнай карце; ён дае магчымасць планаваць сваю працу, сфармуляваць пытанні, звязаныя з вырабам матэрыялаў і інструментаў, неабходных для дадзенага вырабу, прадумаць паслядоўнасць выканання тэхналагічных аперацый.

ТЭХНАЛАГІЧНАЯ АПЕРАЦЫЯ — гэта аперацыі згінання, рэзання і мантажу.

ТЭХНІКА — сукупнасць сродкаў, ствараемых для ажыццяўлення працэсаў вытворчасці і абслугоўвання невытворчых патрэбнасцей грамадства. Прымяняецца з мэтай аблягчэння працы і павышэння яе вытворчасці (ад грэч. *techne* — умельства).

ТЭХНІЧНЫ МАЛЮНАК — нагляднае адлюстраванне, выкананае ад рукі, на вока, без дакладнага захавання памераў прадмета.

У

УЛАСЦІВАСЦІ ТКАНІНЫ — набор прызнакаў адрознення, якія вызначаюць якасць тканіны з улікам яе назначэння. Адрозніваюць фізіка-механічныя, тэхналагічныя і гігіенічныя ўласцівасці.

УМЕЛЬСТВА — здольнасць хутка, дакладна і свядома прымяняць на практыцы веды ў працэсе вучэбнай і працоўнай дзейнасці.

УТОК — папярочныя ніці, якія пераплятаюцца з асновай і ўтвараюць тканіну.

Ф

ФАКТУРА — (ад лац. *factura* — апрацоўка, пабудова) — своеасаблівая якасць апрацоўваючага матэрыялу (напр. фактура тканіны — знешні выгляд тканіны, вызначаемы характарам апрацоўкі, пабудовай, перапляценнем ніцей і г.д.).

ФАРТУХ — адзенне без рукавоў, каўнера, з брытэлямі, нагруднікамі, якое прызначаецца для засцярогі верхняга і лёгкага адзення ад забруджвання.

ФЛАНЕЛЬ — мяккая бавоўняная або шарсцяная тканіна палатнянага перапляцення з двухбаковым начосам.

ФЛАРЫЗМ — майстэрства камбінавання засушаных раслін для стварэння карцін.

ФОН — колер асноўнага матэрыялу, на якім выконваецца аплікацыя.

ФОРМА — знешні контур, вонкавы выгляд, знешняе аблічча прадмета.

ФУРНІТУРА — дапаможны матэрыял у якой-небудзь вытворчасці (напрыклад, у швейнай - ніткі, кручкі і інш.).

Ц

ЦЫРКУЛЬ — інструмент, які складаецца з дзвюх рассоўных ножак і служыць для вычэрчвання акружнасцей і іх дуг, лінейных вымярэнняў і пераносу памераў.

Ч

ЧАРЦЁЖ — язык тэхнікі; ён дае ўяўленне аб форме, памерах, спосабах апрацоўкі дэталяў.

ЧАСТАТА СТРОЧКІ — колькасць сцяжкоў на адзінку даўжыні строчкі.

Ш

ШАБЛОН — гэта ўзор, па якому вырабляюць роўныя прадметы. Шаблоны ўяўляюць сабой пласціны з контурамі, адпаведнымі па абрысу таму ці іншаму вырабу. Матэрыялам для шаблону можа быць кардон, фанера.

ШВО — месца злучэння сшытых кавалкаў тканіны, скуры. Спосаб шыцця, вышыўкі.

ШТАМПЫ — (ад італ. *stampa* — пячаць) — гэта штэмпелі з каўчуку, дрэва, лінолеўму, кардону ці іншага матэрыялу з выпуклым адлюстраваннем аддрукоўваемага малюнка.

ШТОПКА — заладжванне дзірак, разрываў у тканіне, дэталях вырабаў перапляценнем нітак ручным ці машынным спосабам.

ШТРЫХ — лінія, рыска.

Э

ЭЛЕКТРАМАНЦЁР — рабочы, які абслугоўвае электрычнае абсталяванне, збірае, устанаўлівае і рамантуе яго.

ЭЛЕКТРАСЛЕСАР — слесар, які выконвае мантаж, дэмантаж, рамонт, выпрабаванне, наладку электрычных машын, установак, электрарухавікоў і г.д.

ЭЛЕКТРЫЧНАЯ СХЕМА — графічны дакумент, у якім з дапамогай умоўных абазначэнняў паказаны элементы электрычнага ланцуга і сувязь паміж імі.

ЭЛЕКТРЫЧНЫ ТОК — накіраваны, упарадкаваны рух зараджаных часцінак электронаў, іонаў і інш.

ЭСКІЗ — першы, папярэдні накід малюнка для будучага вырабу.

Вучэбнае выданне

ГАГАРЫНА СВЯТЛАНА ФЁДАРАЎНА

ТЛУМАЧАЛЬНЫ СЛОЎНІК
ПА ПРАЦОЎНАМУ НАВУЧАННЮ

Карэктар А.В.Сідарэнка

Падпісана ў друк 23.09.94. Фармат 60x84 1/16.
Папера друк № 2. Афсетны друк. Ум. друк. арк. 1,0.
Ум. фарб.-адб. 9,36.
Ул.-выд. арк. 0,8. Тыраж 150 экз. Заказ 975.
Цана 750 р.

Ратапрынт БДПУ. 220809, г.Мінск, вул. Савецкая, 18.

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ПЕДАГАГІЧНЫ УНІВЕРСІТЭТ

ТЛУМАЧАЛЬНЫ СЛОЎНІК
ПА ПРАЦОЎНАМУ НАВУЧАННЮ

Мінск 1994